

УДК 343.985.3

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Сергій ПЕНЬКОВ,

кандидат юридичних наук
начальник слідчого управління фінансових розслідувань
Головного управління Державної фіскальної служби
в Дніпропетровській області

Андрій ШЕНДРИК,

здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної міліції
Харківського національного університету внутрішніх справ

SUMMARY

The article reflects the results of a comprehensive study and analysis of the legal framework of Ukraine, which is the basis of state regulation of information support of the operational departments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The author examined the ratio of operational activities in the field of information and analytical support to different branches of law; analyzed the mechanism of action of law on information processes; been proposed legal basis for the establishment and implementation of operational information within the information and analytical support seen as a set of legal rules governing the role of providing information in the cognitive, managerial and constructive activities of operational activities in solving problems facing them.

Key words: tracking information, information and analytical support, information activities, operational units, legal regulation.

АНОТАЦІЯ

У статті відображені результати комплексного вивчення й аналізу нормативно-правової бази України, що становить основу державного регулювання інформаційного забезпечення діяльності оперативних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України. Розглянуто співвідношення оперативно-розшукової діяльності у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення з різними галузями права. Проаналізовано механізм впливу правових норм на інформаційні процеси. Запропоновано правову основу створення та реалізації оперативно-розшукової інформації в рамках інформаційно-аналітичного забезпечення розглядати як сукупність правових норм, що регламентують забезпечувальну роль інформації в пізнавальній, управлінській і конструктивній діяльності суб'єктів оперативно-розшукової діяльності під час вирішення завдань, що стоять перед ними.

Ключові слова: оперативно-розшукова інформація, інформаційно-аналітичне забезпечення, інформаційна діяльність, оперативні підрозділи, правове регулювання.

Постановка проблеми. Сьогодні інформаційні ресурси правоохоронних органів, зокрема оперативних підрозділів органів внутрішніх справ (далі – ОВС) Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), безсумнівно мають стратегічне значення. Від якості та кількості оперативно значущої інформації залежить ефективність усього комплексу заходів, спрямованих на вирішення поставлених завдань із протидії злочинності. Найбільш суттєвим і важливим джерелом згаданої інформації стають ресурси як інформаційно-аналітичних центрів всіх рівнів, які є базовою системою реєстрації інформації, зібраної на всіх стадіях виконання правоохоронних функцій відомства та систематизованої за окремими інформаційними ознаками, так і інших джерел інформаційного простору держави.

Ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення (далі – ІАЗ) ОВС завжди було одним із напрямів реформування й розвитку діяльності правоохоронного відомства. Вирішення завдання системного наповнення, підтримання на відповідному рівні, впровадження в практичну діяльність ОВС

дієвої інформаційної мережі та її вдосконалення й нині залишається одним із головних пріоритетів МВС України.

Проте варто урахувувати, що організація ІАЗ правоохоронних органів і використання його можливостей ефективні тільки за умов адекватного правового регулювання цієї діяльності.

Актуальність розгляду означеного питання обумовлена також розширенням практики використання оперативними підрозділами інформаційних обліків ОВС, що перетворені в автоматизовані інформаційно-аналітичні системи, призначені для обробки й систематизації інформації, що надходить із різних джерел.

Стан дослідження. Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми ІАЗ діяльності оперативних підрозділів ОВС під час здійсненні ОРД дає нам змогу говорити про те, що розгляду його різноманітних аспектів і напрямів приділялося достатньо уваги як у роботах радянського періоду (В.М. Аتماжитов, І.І. Басецкий, В.Г. Бобров, Б.Є. Богданов, Д.В. Гребельський, А.Г. Лекар та інші), так

і в роботах сучасних українських учених (К.В. Антонов, О.М. Бандурка, Б.І. Бараненко, Г.М. Бірюков, Е.О. Дідо-ренко, О.Ф. Долженков, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, Д.Й. Никифорчук, Ю.Ю. Орлов, М.А. Погорецький, В.В. Шендрік, І.Р. Шинкаренко, І.Ф. Хараберюш та інші). Напрацювання названих науковців є, безсумнівно, важливими в пізнавальному аспекті, проте не вичерпними. Багатоплановість і всебічність досліджень, що ними проводилися, позбавляє нас необхідності докладного аналізу робіт згаданих авторів і дає змогу зосередитися лише на головному питанні статті.

Метою статті є вивчення правового регулювання інформаційно-аналітичного забезпечення в діяльності оперативних підрозділів ОВС.

Виклад основного матеріалу. Останні декілька десятиліть діяльність правоохоронних структур характеризується значним піднесенням на новий, більш якісний, рівень інформаційного чинника. Сучасне ІАЗ діяльності оперативних підрозділів ОВС потребує необхідної, тобто достовірної й достатньої інформації, чіткої організації інформаційних зв'язків, а також використання інтегрованих автоматизованих інформаційних систем [1, с. 12]. Інформація розглядається не лише як певні дані, відомості, а також як важливий стратегічний ресурс. Інформаційно-аналітична діяльність, яка передбачає виконання певних дій із різними видами інформації (а саме збір, передача, обробка, систематизація, використання, збереження тощо), стає необхідною умовою для успішного функціонування та розвитку як окремого структурного підрозділу ОВС, так і функціонування всієї правоохоронної системи (у більш широких, глобальних, масштабах).

Значна питома вага інформаційних функцій є характерною особливістю діяльності оперативних підрозділів ОВС. Відбувається актуалізація взаємообміну оперативно-службовою та довідковою інформацією за допомогою сучасного набору засобів інформаційного обміну в правоохоронних структурах.

У Концепції першочергових заходів реформування системи МВС України наголошується, що Європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав і свобод людини та громадянина, їх ефективний захист [2]. У частині, що стосується шляхів і способів реалізації окремих положень Концепції, згадані також питання пріоритетності застосування в діяльності ОВС сучасних автоматизованих інформаційних, телекомунікаційних та інших технологій, зокрема впровадження в діяльність відповідних підрозділів уніфікованих баз даних і створення принципово нового аналітичного підрозділу МВС для багатофакторного аналізу оперативних даних, забезпечення процесу прийняття стратегічних рішень, планування діяльності МВС тощо [3].

Що стосується тематики нашої статті, то варто зазначити, що взагалі під правовим регулюванням треба розуміти форму регулювання суспільних відносин, за допомогою яких поведінка їх учасників приводиться у відповідність до вимог і дозволів, що містяться в нормах права. Механізм правового регулювання відповідних суспільних відносин включає такі елементи, як правові норми, правові відносини, правова відповідальність, правова свідомість тощо. Суб'єкти права при цьому так чи інакше реагують на вимоги й дозволи державної волі. Їх позитивна реакція утворює правомірну поведінку, відповідну встановленому правопорядку. Поведінка, що відхиляється, утворює правопорушення [4].

Інформаційно-аналітичне забезпечення ОВС є самостійною системою, яка характеризується певними принципами організації й управління, що має властиві їй функції й чітко сформульовані цілі розвитку як на найближчий, так і на перспективний періоди. Воно складається у свою чергу з підсистем, між якими існують стійкі структурні зв'язки. ІАЗ організаційно входить у систему управління правоохоронним органом, забезпечуючи у своїй діяльності досягнення завдань і цілей створення останнього.

Нормативно-правову базу в галузі ІАЗ діяльності оперативних підрозділів ОВС становлять закони України, постанови та розпорядження Верховної Ради України, укази, розпорядження та доручення Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі накази, інструкції та настанови МВС України, міжвідомчі та міжнародні нормативно-правові акти.

Перераховані види документів не обов'язково повністю за своїм змістом призначені для регулювання саме інформаційно-аналітичної діяльності суб'єктів оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). Вони здебільшого стосуються діяльності оперативних підрозділів загалом, проте серед інших положень містять ті, які стосуються саме умов функціонування зазначених підрозділів: пошуку, документування й накопичення інформації; порядку внесення її до відповідних обліків ОВС; забезпечення збереженості відповідних документів в архіві й інформації в автоматизованих інформаційно-пошукових базах даних; особливостей користування матеріальними та цифровими базами даних, документами архіву; науково-дослідної та методичної роботи тощо.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів МВС України регулюється низкою нормативно-правових актів, до яких насамперед відносяться ті, які регулюють правовідносини у сфері оперативно-розшукової діяльності (Конституція України, Кримінальний кодекс України та Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про міліцію» та інші), а також нормативно-правова база, що відноситься до інформаційного законодавства держави (закони України «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист персональних даних», «Про електронний документообіг», «Про Національний архівний фонд та архівні установи» та інші).

У межах обмеженого обсягу статті наведемо лише деякі положення найважливіших із перерахованих нормативно-правових актів, які значним чином впливають на організацію ІАЗ та використання його можливостей оперативними підрозділами ОВС.

Дотримання законності є непорушною умовою організації та здійснення реалізації ІАЗ оперативних підрозділів, впорядковує інформаційні процеси, визначає їх цілі, межі, зміст. Правові норми регламентують і процесуальну сторону ІАЗ, встановлюють його порядок, забороняють застосування засобів і методів, що можуть порушити законні права та інтереси окремих громадян і держави. При цьому правові норми визначають і регулюють організаційне, тактичне та процесуальне включення отриманої оперативно-розшукової інформації в оперативно-розшукові, слідчі, у тому числі негласні, слідчі (розшукові) дії.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5] безпосередньо визначає зміст ОРД і закріплює систему гарантій законності під час проведення оператив-

но-розшукових заходів (далі – ОРЗ). Закладена в правовій нормі цього закону правова інформація виражає та визначає безпосередній зміст ОРЗ і є у зв'язку із цим регулятором діяльності, спрямованої у свою чергу на отримання й ефективне використання оперативно-розшукової інформації для протидії злочинності. Ця обставина обумовлює той факт, що правова основа ІАЗ повинна, на нашу думку, розглядатися як складова частина правової основи ОРД у цілому.

З урахуванням усіх положень, сформульованих стосовно до правової основи ОРД ОВС в цілому, правову основу реалізації оперативно-розшукової інформації в рамках ІАЗ можна, на нашу думку, визначити як сукупність правових актів (що містять у собі правила, приписи тощо), що регламентують забезпечувальну роль інформації, яка розглядається, у пізнавальній, управлінській і конструктивній (перетворювальній) діяльності суб'єктів ОРД у рішенні завдань, що стоять перед ними.

Саме із цих позицій розглянемо сучасний стан правового регулювання процесу ІАЗ діяльності оперативних підрозділів ОВС.

Правові норми, що регламентують і регулюють використання засобів ІАЗ в ОРД, відносяться до різних галузей права. Це зобов'язує нас послідовно розглянути деякі галузі з метою виявлення в них норм, що складають правові основи досліджуваного процесу.

Найбільш важливу роль у цьому відіграють норми Конституції України, які також є основою правової системи держави [6]. У ній викладено низку норм, що мають безпосереднє відношення до ОРД та її ІАЗ.

Насамперед, ст. 34 Конституції України, вказуючи, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію будь-яким законним способом, вимагає створення необхідних правових основ роботи з інформацією. Межі здійснення ОРЗ щодо збору інформації встановлюються ст. 32, що охороняє приватне життя, особисту й сімейну таємницю, захист честі та доброго імені, таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних та інших повідомлень; ст. 30, яка гарантує недоторканність житла; ст. 29, яка охороняє гідність особи.

У розділі 2 «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України виписані норми, що визначають правовий статус особистості в Україні, тобто опосередковано визначають об'єкта будь-якого ОРЗ, припускаючи, що реалізація наданих прав може бути обмежена законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Конституція України цим розділом закріплює обов'язок держави щодо захисту прав і свобод людини та громадянина, тобто всі органи, що здійснюють ОРД, є державними. Безпосереднє відношення до тематики нашого дослідження мають ті норми Конституції України, що закріплюють основні права, свободи та обов'язки людини та громадянина в частині виконання оперативними підрозділами обов'язку їх захисту та використання задля цього можливостей ІАЗ. Треба зауважити, що всі інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України й мають відповідати їй.

Ці та інші конституційні норми знаходяться на чолі системи правових норм і визначають їхній зміст. Вони здійснюють прямий вплив на поведінку осіб, що беруть участь у пошуку та реалізації оперативно-розшукової інформації під час здійснення ОРД та визначають зміст нормативних актів, що регулюють її окремі сторони.

Не вдаючись до подробиць детального розгляду Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», проаналізуємо окремі положення, що мають, на нашу думку, принциповий характер у регламентуванні різних аспектів ІАЗ для досягнення цілей і вирішення завдань ОРД.

Передусім варто зазначити, що Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає підстави проведення ОРЗ, головними з яких в рамках виконання службових обов'язків оперативними підрозділами ОВС є інформативні дані про злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; безвісно відсутніх осіб; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду та правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів, із метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя (п. 1, ч. 1, ст. 6) [5].

Для отримання всієї необхідної інформації законодавець наділяє оперативні підрозділи, що здійснюють ОРД, виключними правами (ст. 8), серед яких можна назвати такі: отримання інформації за допомогою спеціальних технічних засобів оперативного призначення, автоматизованих інформаційних систем, використання гласної та конфіденційної допомоги громадян, штатних і позаштатних працівників, проведення спеціалізованих ОРЗ тощо.

Проте основним є те, що закон про ОРД у ст. 10 приписує використовувати отримані матеріали діяльності оперативних підрозділів, тобто «реалізувати» здобуту оперативно-розшукову інформацію як приводи та підстави для початку досудового розслідування, для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами в кримінальному провадженні, для попередження, виявлення, припинення й розслідування злочинів, для розшуку злочинців та осіб, які безвісти зникли, для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів, для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати ОРД, та інших правоохоронних органів, для інформування державних органів відповідно до їх компетенції.

Інститут кримінального права, представлений Кримінальним кодексом України [7], є також визначальним для правового регулювання інформативно-аналітичної діяльності та забезпечення цієї діяльності в ОВС. Це пояснюється тим, що кримінальне право та ОРД знаходяться в органічному зв'язку, який проявляється в єдності джерел кримінальної політики держави.

Кримінальне право конкретизує об'єкти, що охороняються законом або які за ним же переслідуються, у тому числі за допомогою оперативних підрозділів ОВС. Кримінальний закон містить певні ознаки кожного окремого складу злочину, остаточне встановлення яких відбувається після всебічного розгляду кримінального провадження в судовому засіданні. І саме за допомогою ОРД і її інформаційно-аналітичної роботи часто встановлюються ці характерні ознаки та фактичні дані, що мають значення для кримінального права. Вони дають можливість вірно оцінити суспільну небезпеку дій особи, дати правильну оцінку та правову характеристику скоєному, за необхідності визначити подальші негласні слідчі (розшукові) дії.

Не всі норми кримінального права розраховані на безпосередню правову регламентацію використання опера-

тивно-розшукової інформації. Проте, розглядаючи, наприклад, норми, що визначають стадії підготовки умисного злочину, ми бачимо, що вони служать підставою для визначення порядку використання отриманої в процесі здійснення ОРД інформації.

Правові норми, що регламентують використання оперативно-розшукової інформації, підпорядковані нормам Кримінального процесуального кодексу України [8]. Оперативно-розшукова інформація, як відомо, лише сприяє успішному здійсненню кримінально-процесуальної діяльності та вирішенню її завдань. Із цього постає низка положень, що мають значення для реалізації оперативно-розшукової інформації.

По-перше, досягнення результатів, що мають кримінально-правове значення, можливе лише за умови реалізації в кримінально-процесуальній формі інформації, отриманої в ході застосування оперативно-розшукових сил, засобів і методів. Саме це забезпечує об'єктивний розгляд і гарантує дотримання законності, недоторканність охоронюваних законом прав і свобод громадян, що потрапили у сферу діяльності оперативних підрозділів ОВС. Правове значення із цієї точки зору в ОРД мають тільки ті ОРЗ, які забезпечують отримання оперативно-розшукової інформації, здатної бути «перетвореною» в кримінально-процесуальну форму.

По-друге, використання в кримінальному процесі результатів, отриманих оперативно-розшуковим шляхом, припускає обов'язкове надання їм гласності. Вказана обставина зумовлює необхідність виявлення таких фактичних даних, які можуть бути отримані не тільки за допомогою оперативно-розшукових сил, засобів і методів, а й у результаті здійснення кримінально-процесуальної діяльності. Це насамперед стосується фактичних даних, які мають доказове значення. Вирішення питання про співвідношення оперативно-розшукової інформації й доказів безпосередньо пов'язане зі співвідношенням ОРД і кримінально-процесуального доказування.

Не претендуючи на аналіз всіх аспектів співвідношення кримінально-процесуального доказування та ОРД, оскільки в низці сучасних наукових досліджень вони детально вивчені, відзначимо лише, що використання результатів ОРД у процесі досудового слідства – важлива умова, що сприяє встановленню необхідних для кримінального провадження доказів, їх перевірки та правильній оцінці. За допомогою оперативно-розшукової інформації можна не тільки відтворити обставини скоєного злочину, а й на основі зібраної сукупності відомостей, здобутих слідчим та оперативно-розшуковим шляхом змоделювати «портрет» особистості злочинця, визначити середу його формування.

У свою чергу результати слідчих дій мають важливе значення для цілеспрямованого пошуку, збору й аналізу оперативно-розшукової інформації й можуть лягти в основу негласних слідчих (розшукових) дій (у деяких випадках й ОРЗ).

Важливу частину правової основи ІАЗ становлять нормативні акти МВС України, які (у відомих межах) також, як кримінально-процесуальний закон, визначають порядок, умови й послідовність здійснення ОРЗ, передбачають певні правила заповнення й реквізити документів та електронних форм, у яких повинна відобразитися оперативно-розшукова інформація, отримана оперативними підрозділами, що, безсумнівно, підвищує гарантії її достовірності та забезпечує її ефективність використання в досудовому слідстві та кримінальному судочинстві.

Нормативні акти МВС України, що становлять правову основу ІАЗ, закріплюють межі спеціальної правоздатності суб'єктів, що мають відношення до ОРД. У них сформульовані конкретні напрями, умови та правила реалізації отриманих даних оперативними підрозділами ОВС. За своїм призначенням і змістом вони є інтерпретаційними актами офіційного тлумачення внутрішньої дії.

У цій статті це питання нами висвітлюватися не буде, оскільки зазвичай ці акти мають закритий характер, тому доступні лише для вузького кола посадових осіб, які мають відповідний допуск до державної таємниці. Будучи правовими за своєю природою, вони нормативно закріплюють негласність ОРЗ, що проводяться для вирішення поставлених завдань перед оперативними підрозділами ОВС.

Закон України «Про інформацію» – базовий правовий акт у системі регулювання інформаційних відносин в Україні [9]. Дія цього закону поширюється на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя й діяльності суспільства та держави під час одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Закон установлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного й державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу й суспільство від неправдивої інформації.

Відповідно ст. 2 Закону України «Про інформацію» основними принципами формування автоматизованих інформаційно-пошукових систем й інших об'єктів в ОВС мають бути правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; її достовірність і повнота; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя. При цьому закон наголошує, що державна інформаційна політика спрямована на забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору.

Крім цього, згаданим законом визначено суб'єктів та об'єкт інформаційних правовідносин (ст. 5), наголошується на тому, що реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи й законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб (ст. 6). Важливим стосовно теми нашого дослідження правового регулювання ІАЗ діяльності оперативних підрозділів ОВС є також те, що право на інформацію забезпечується обов'язками суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість і засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення; визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації; здійсненням державного та громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію; встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію тощо.

Водночас Закон України «Про інформацію» допускає й окреслює обмеження прав на інформацію в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для запобігання розголошенню інфор-

мації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя (ст. 7).

Закон про інформацію надає вичерпний список основних видів інформаційної діяльності, до яких відносить створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону та захист інформації (ст. 9). Види інформації за змістом визначають напрями створення, формування (призначення) обліків ОВС та автоматизованих інформаційних систем. Найчастіше в діяльності оперативних підрозділів формується й використовується інформація: статистична, правова, інформація про фізичних осіб, науково-технічна тощо.

Закон про інформацію також пояснює, що за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом, і зазначає, що будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом (ст. 20). Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. Відносини, пов'язані з правовим режимом використання конфіденційної інформації, таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюються законами.

Під час вирішення поставлених завдань і реалізації наданих законом про ОРД повноважень оперативні підрозділи, як нами відзначалося раніше, для отримання певної інформації підтримують конфіденційні відносини із джерелами оперативної інформації й часто мають справу з отриманням і використанням інформації, що має обмежений ступінь доступу. Закон України «Про державну таємницю» регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці [10].

Державна таємниця в діяльності оперативних підрозділів ОВС – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані в порядку, встановленому цим законом, державною таємницею й підлягають охороні державою. Ступінь секретності («особливої важливості», «цілком таємно», «таємно») – категорія, яка характеризує важливість секретної інформації, ступінь обмеження доступу до неї й рівень охорони державою (ст. 1).

Відповідно до ст. 6 вказаного закону підрозділи ІАЗ МВС України та виконавці оперативно-розшукових повноважень реалізують свої права з урахуванням обмежень, установлених в інтересах національної безпеки України. Закон визначає порядок засекречування інформації, охорони державної таємниці, а також відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю.

До інформації, що може бути віднесена до державної таємниці у сфері діяльності оперативних підрозділів ОВС, відповідно до п. 4 ст. 8 зазначеного закону, належать відомості про особовий склад органів, що здійснюють ОРД або розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність; засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи й результати оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності; осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність; склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову,

розвідувальну й контррозвідувальну діяльність; організацію та порядок здійснення охорони адміністративних будинків та інших державних об'єктів, посадових та інших осіб, охорона яких здійснюється відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»; систему урядового та спеціального зв'язку; організацію, зміст, стан і плани розвитку криптографічного захисту секретної інформації, зміст і результати наукових досліджень у сфері криптографії; системи та засоби криптографічного захисту секретної інформації, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання; організацію режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, державні програми, плани та інші заходи у сфері охорони державної таємниці; про організацію, зміст, стан і плани розвитку технічного захисту секретної інформації; результати перевірок, здійснюваних згідно з законом прокурором у порядку відповідного нагляду за додержанням законів, та про зміст матеріалів ОРД, досудового розслідування та судочинства з питань, зазначених у цій статті сфер; інші засоби, форми й методи охорони державної таємниці.

Варто відзначити, що цим законом регулюються основні організаційно-правові заходи щодо охорони державної таємниці (ст. 18), а також єдині вимоги до матеріальних носіїв секретної інформації (ст. 19), з метою чого впроваджуються єдині вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування й обліку матеріальних носіїв секретної інформації; дозвільний порядок провадження державними органами діяльності, пов'язаної з державною таємницею; обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом секретної інформації; особливості здійснення державними органами їх функцій щодо державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею; режим секретності державних органів, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею; спеціальний порядок допуску та доступу громадян до державної таємниці; технічний і криптографічний захист секретної інформації. Законом про державну таємницю встановлюється відповідальність (дисциплінарна, адміністративна чи кримінальна) посадових осіб за порушення цього законодавства.

Важливе значення для функціонування автоматизованих інформаційно-аналітичних систем у діяльності оперативних підрозділів ОВС відіграє Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» [11]. Він має на меті встановлення основ регулювання правових відносин щодо захисту інформації в автоматизованих системах за умови дотримання права власності громадян України та юридичних осіб на інформацію та права доступу до неї, права власника інформації на її захист, а також встановленого чинним законодавством обмеження на доступ до інформації. Дія закону поширюється на будь-яку інформацію, що обробляється в автоматизованих системах.

Навіть стислий огляд у нашій статті нормативно-правового регулювання ІАЗ діяльності оперативних підрозділів ОВС дає нам змогу зробити низку висновків і стверджувати, що реалізація й неухильне дотримання правових норм у сфері інформаційного забезпечення згаданих підрозділів сприятиме:

- утвердженню принципів верховенства права, неупередженості, добросовістості та додержання прав і свобод людини та громадянина в діяльності ОВС;
- наближенню стандартів діяльності ОВС до відповідних стандартів правоохоронних органів європейських країн;

- підвищенню ефективності координації та взаємодії органів і підрозділів внутрішніх справ, чіткому визначенню їх компетенції й усуненню дублювання функцій;
- упровадженню політики якості надання правоохоронних послуг;
- формуванню якісно нового підходу до підготовки кадрів органів системи МВС, спрямованого на розвиток у персоналу ініціативи, самостійності в прийнятті рішень і почуття особистої відповідальності;
- підвищенню авторитету працівника та престижу служби в ОВС;
- підвищенню довіри суспільства до діяльності правоохоронних органів, визначенню громадської думки одним з основних критеріїв оцінки діяльності ОВС.

Список використаної літератури:

1. Громовенко Л.І. Одержання оперативно-розшукової інформації технічними засобами : [монографія] / Л.І. Громовенко, Ю.Ф. Жариков, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, Ю.Ю. Орлов ; НАВСУ. – К., 2000. – 168 с.
2. Концепція першочергових заходів реформування системи МВС України : проект / Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221414>.
3. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України : проект / Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221365>.
4. Финансовый словарь // Словари и энциклопедии на Академике [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/16878.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-ВІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
9. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
10. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
11. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 31.05.2005 № 2594-ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2594-15>.